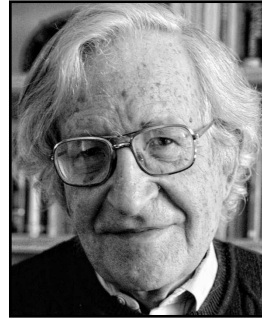

שיחה קצרה עם נועם חומסקי

מראיין: יהודה ויזן

נשוב אפוא למשפט המפורסם שלך: *Colorless green ideas sleep* *furiously משפט זה, שחיברת ב-1957, אמור לשמש דוגמא למשפט שהוא נכון מבחינה דקדוקית, אך מבחינה סמנטית הוא נונסנס. אולם לטעמי, משפט זה נשמע יותר כמו שורה משיר של ג'ון ברימן או דילן תומאס, מלאת יופי ועמוסת משמעויות – שחלקן אף ברורות וגלויות. כמעט שישים שנה לאחר מכן, האם אתה עדיין סבור ש- *Colorless green ideas sleep furiously*, הוא חסר-מובן מן הבחינה הסמנטית?

אתה לגמרי צודק בכך שהמשפט הזה יכול להופיע בשיר, שבו המשורר והקורא, יכולים להעניק לו משמעות עשירה. זו בדיוק הייתה הנקודה שלי. מבחינה זו המשפט נבדל מן הדוגמאות שאליהן הנגדתי אותו: (1) *revolutionary new ideas appear infrequently*, בעל אותו המבנה הדקדוקי; וכן (2) *furiously sleep ideas green colorless*, אותו המשפט

לאחור. במקרה של (1), איננו מעניקים למשפט משמעות; יש לו משמעות מילולית. בה במידה, הוא יהיה הרבה פחות מעניין בשיר. כפי שצינו תכופות מבקרים – אמפסון למשל – חלק מהקסם שבשירה הוא לעורר בקורא השראה להעניק משמעויות. באשר ל-(2), יהיה זה קשה בהרבה לשלבו בשירה, אף שניתן לעשות זאת, במאמץ-מה, בפרט אם מוקצית לו פרוזודיה מיוחדת, שאינה הכרחית עבור המשפט המקורי או עבור (1). ישנן הבחנות מכריעות שנידונות במונוגרפיה של 1957, אך שלעיתים קרובות הובנו שלא כהלכה.

* "רעיונות ירוקים חסרי-צבע נמים בזעם" ואולי "רעיונות לא-בשלים חסרי-צבע נמים בזעם"

כיצד, אם בכלל, השפיעה השירה על מחשבתך על הלשון? האם שיר מסוים הוביל אותך אי-פעם למסקנה לשונית מסוימת? והאם אתה מקבל את טענתו של שלגל לפיה "לשירה ישנו מעמד ייחודי בקרב האמנויות" (בפרט עבור הבלשן)?

היה לי עניין רב במסקנה של שלגל, אותה אתה מצטט, אך בפרט בטעמי המעניינים לכך, הנוגעים לעניין היצירתיות של השימוש הרגיל בשפה, עניין מרכזי של המסורת הפילוסופית המודרנית המוקדמת ואילך, עבור בתקופה הרומנטית, ושהיה כמו כן ענייני העיקרי. כתבתי על כך לפני חמישים שנה ב"בלשנות קטזיאנית". איני יכול לומר ששאבתי מסקנות לשוניות כלשהן מן השירה.

האם היית אומר שהגלובליזציה מהווה איום על מגוון השפות האנושיות והניבים השונים?? האם עולם דיסטופי, שבו כולם דוברים מעין אנגלוסינית (ChinEnglish) או ערביסינגלית (ArabiChinEnglish) אפשרי כלל, מן הבחינה הלשונית?

מבנה המדינה מהווה איום גדול על מגוון השפות. באירופה, לאורך תקופת התהוות מדינת הלאום, שפות נעלמו, והן נעלמות עדיין. באיטליה ישנם אנשים רבים שאינם מסוגלים לדבר עם סבתם. קולוניאליזם-התיישבותי, כמו בארצות הברית, מחה מן העולם מספר עצום של שפות באמצעות השמדה ממשית של האוכלוסייה. התרחבות ההקשרים הגלובאליים עשויה לקדם תהליך זה, אך אני מניח שבאופן נרחב הרבה פחות. עשויות להיות שפות שמשמשות במידה מרובה כשפה שנייה, ואולי אי אילו השפעות הדדיות, אך מוגבלות, אני מעריך. אולי כמו "פראנגלה" (Franglais).

טענת פעם בראיון ש"המילה 'Prophet' היא תרגום רע מאוד של המילה העברית המעורפלת, 'נביא', וכי תרגום יאה יותר של המילה 'נביא' יהיה "אינטלקטואל". אם כך, קשה שלא לשאול, האם אתה רואה בעצמך נביא? (נזכור אפוא את דברי הנביא עמוס: "לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי וכולס שקמים", ו/או את דברי חז"ל, שלפיהם נבואה "ניתנה לשוטים").

תמיד אהבתי מאוד את הפסוק הזה של עמוס. יש הרבה מה לומר על מה שהיו הנביאים באמת. מכמה בחינות, תפקידם היה דומה למה שאנו מכנים אינטלקטואלים פורשים (dissident intellectuals). אך כפי שטען מקס וובר, הם היו שונים למדי מבחינות אחרות, יותר כמו מטיפים כריזמטיים.

ישנה בימים אלו אופנה (או ניסיון) הולכת וגוברת, בקרב אי-אילו בלשנים ולשונאים – חלקם עושים זאת ממניעים פוליטיים וחלקם מאמינים בכך באמת ובתמים – לנתק את העברית "המודרנית" מלשון המקרא, באומרם שהקשר רופף, ושהניסיון לבסס קשר שכזה אינו אלא תעמולה ציונית. כמשורר עברי, המכיר היטב את השירה העברית (החל במקרא ודרך הפיוט והשירה העברית של ימי-הביניים) ומסוגל לקוראה, להבינה ולהינות ממנה – אני מתקשה לקבל טענות שכאלה. יתר על כן, אני מתקשה אפילו לקבל את רעיון "תחיית השפה העברית" (כאלו מתה אי פעם). מהי השקפתך באשר ליחס שבין העברית "המודרנית" וזו המקראית? ומנקודת מבט מקצועית, מהו ייחוס למחקרו של אביך, וויליאם חומסקי, ולניסיונו התמידי להראות שה"עברית היא "השפה הנצחית"?

לא ניתן ברצינות להטיל ספק בכך שהעברית המקראית היוותה בסיס חשוב עבור השפה המדוברת המודרנית – אשר, בכל אופן, התפתחה בעקבות השפעות מגוונות ובאמצעות כיוון פנימי ושכעת הינה שונה למדי מן העברית של ההשכלה. אני מותיר לאחרים להגיב על תרומותיו רבות-הערך של אבי.